

cies del seu ús en la llengua actual; d'altra banda, *merlo* es dona com a forma cast. i de Cadis en *Nomenclatura Ictiológica* (Madrid 1963), p. 189, de F. Lozano. — ²⁰ Veg. DCEC III, 355a15ss.; i notem a més que es diu *tordo* a les costes d'Andalusia esp. *Crenilabrus* (*Atlas ling. etnogr. de Andal.*, mapa 1114); en català *tord* també és comú per als peixos *Labrus* i *Crenilabrus*, i entre els noms especials hi ha *tord blanc* (*Labrus quadrimaculatus*), *tord flas-sader* (*Crenilabrus pavo*), *tord massot* usual a Men., *tord massotell* a Mall., *tord negre* a Barcelona i Tar-ragona; i *Labrus saxorum* es diu *tord roquer* etc. — ²¹ Hi veia d'una banda les etapes de MERU(L)US > *mèroo > mèro, i d'altra banda la forma *merxo* com a nom d'una au en asturià li suggeria l'existència d'un gall. *mer(o)vo, fet de *meroo; crida l'atenció, a més, sobre la forma portuguesa *mélroa*, que per la seva part sembla ser *meroa × melro; veg. DCEC III, 386a10ss., i III, 356b45. Moraes (1823) duu *mél-roa* «peixe do mar alto nas ilhas Canarias de figura de bezugo, e côr de linguado». — ²² DACEsp. en la seva darrera edició ja atribueix el castellà *mero* a un possible origen gallec remuntant a MERULUS. — ²³ Amb «Povio» es refereix a Onofre Pou, *Thesaurus Puerilis* (1575). — ²⁴ Citem de l'ed. facsimil de València-Sueca 1972, sense paginar. — ²⁵ «En cuanto a lo que se refiere a las especies de pércidos exclusivamente marinos, hay que recordar, ante todo, a los típicos serranos o *serrans* en Val. (Gén. *Serranus*), con su magnífico *Serr. gigas* Gmell., el que llega a pesar hasta 30 kilogramos, como el ejemplar que se conserva en el --- Gabinete de la Universidad Valentina; a esta especie también se le denomina *mero bort* en el País» (Boscà, p. 496). — ²⁶ Per exemple l'ed. X.^a de Moraes (Lisboa 1954) duu: *melro* «peixe percoide, de Portugal; / peixe brasileiro, tambien chamado *mero*», i *merlo* «peixe, o mesmo que *mero*». Ens cal indicar, tanmateix, que convendria investigar més el valor d'aquest testimoni. — ²⁷ Però JCoromines creu més aviat que el nom de l'emperador *Nero* s'hauria donat «per la voracitat i crueltat que s'atribueix a aquest peix de boca i grandària enormes i com a aplicació figurat de *Nero*, el prototipus de la crueltat i dels instints matancers»; veg. ara l'art. *mero* i de DECH amb noves dades i idees; i notem a més aquest passatge interessant d'Eixim. que té gran valor documental per a la tesi que s'hi desenvolupa: «per massa beure --- Clàudius Tibèrius Neró, qui fo reputat un dels pus virtuosos hòmens del món, cant fo emperador no-s guardà d'aquest peccat --- axí com Boeci recita in ·II· De consolatione; i per tal li mudaren tots los noms, car per Clàudius li deyen Clàdius, per Tibèrius Bibèrius, per Neró Mero, tot ajustat volia dir: "pes-tilent bevedor de vy" ---» (Terç III, 187.23-31).

Nervadura, nerval, nervat, V. nervi

NERVI (i la variant *nirvi*), del ll. vg. NERVIVM 'múscul', 'nervi' (ll. NERVUS id.). □ 1.ª doc.: *nervi*,

c. 1175-1185, G. de Berguedà (*ARom.* xxiii, 47); *nir-vi* 1252 (Alart, *RLR* iv, 256).

Totes dues formes, corrents en el període medieval. *Nervi* figura després en *VidesR*, P124v2, en dos textos del S. xiv (*AlcM*), en JMarch, § 999 (1371), en Ll. d'Aversó, § 1187, en StVicentF: «car no sera junctura ne *nervi* ne moll ne deguna part en lo cors, que tot no sie dolor» (*Sermons* III, 40.14, però *nirvi* en un altre text del Sant, veg. avall); «que-l fadrí m'a dit e jurat tant que vós havets ten fort alè, que ell no ha sobre si *nervi* ne vena ne corada que no li'n regir com lo sent» (*Fill Senescal d'Egipte*, *NCl.* XLVIII, p. 149.15). *Nirvi*: a més del doc. de 1252, en Llull, *Merav.*, *NCl.* III, 22; StVicentF: «la mia carn e ossos e *nirvis* serà tot vestit de la mia pell» (*Quar.*, 178.42); en un llibre de manescalia del S. xv: «lo cavall deu haver --- les canyelles dretes e amples e sens deguna carn, mostrant los *nirvis* e venas»; ¹ en text de 1465 (*DAG.*).

En els textos lexicogràfics dels Ss. XVI-XIX *nirvi* és freqüent i *nervi* escasseja.² És difícil de dir en quina manera això reflectia l'ús real del mot en el llenguatge parlat, però és evident que *nirvi* fou considerat més usual pels lexicògrafs. En els diccionaris valencians trobem *nyirvi* en CROs (1764), però Sanelo tot i reproduir aquest duu també *nervi*; Escrig (1851) remet de *nyirvi* a *nyèrvi* i dona a més —també amb è oberta— *nèrvi*. El mall. Figuera (1840) remet de *nèrvi* (o sigui *nèrvi* en el seu sistema) a *nirvi*, i després igualment Amengual. Avui *nervi* amb é tancada és predominant en el Principat, però *nirvi* (i *nirviós*) se sent també a alguns en el llenguatge parlat de Barcelona i d'altres llocs, sobretot en frases de to emfàtic, i potser més sovint entre les dones que els homes. *Dfa.* duu *nervi* i *nirvi*, considerant aquell com a normal. Una pronúncia amb è oberta no és gaire usual en el Principat.³ D'altra banda, *nirvi* és usual a les Balears (pronunciat amb *ny*-segons Mn. Alcover entre la gent sense lletres a Mallorca: *B DLC* iv, 282); *nyirvi* s'ha registrat a Tortosa (*BDC* III, 103) i per *AlcM* a Calaceit, Morella i Lleida. A València predomina *nèrvi*,⁴ amb variant *nyèrvi*.

D'acord amb l'exposició dels fets en el *DECH* iv, 223 (s. v. *nervio*), la forma castellana, portuguesa, i així mateix catalana i occitana remunten a una base ll. vg. NERVIVM (feta damunt la forma plural NERVIA, del clàssic NERVUS);⁵ en llatí la quantitat de la *e* no és ben clara; l'etimologia indoeuropea sembla indicar *ē*, però el gr. *νῆρυν* té *ē* i a més el cat. *nèrvi*, oc. *nèrvi* i it. *nèrvo* suposen una *ē*.⁶ A base d'això els fets del desenvolupament en català es poden resumir com segueix: *nervi* va tenir una *é* tancada des d'un principi d'acord amb l'evolució normal de la *ē* en aquesta llengua, i *nirvi* —que és de l'època medieval— va resultar d'un tancament de la *é* en *i* per metafonia (com en CERÈU > *ciri*, *cementeri* > *cementiri* etc.). Podia ajudar a la generalització del fenomen l'adj. *nerviós*, molt usat en els mateixos conceptes que *nervi*, i que es pronúncia amb *i* (*nirviós*) encara més que aquest. La forma amb *è* de València i dels llocs on es dona es deurà a l'analogia de molts cultismes amb *-i* final que regu-